

WADVAARDERS BE

RICH TEN

Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

- ◆ **THEMA: WADDENSTAFETTETOCHT
TIEN JAAR WERELDERFGOED**
- ◆ **VERHAAL: ERVARINGEN
VAN EEN BEGINNER**
- ◆ **MARKER WADDEN VOOR
WADVAARDERS**
- ◆ **INTERNATIONALE SAMENWERKING**
- ◆ **ONDERWATERARCHEOLOGIE
WESTWAD**

WADVAARDERS VERENIGING VOOR VRIJ EN VERANTWOORD VAREN OP DE WADDEN

De Gier Jachtservice: allround in techniek, refit en onderhoud!

Of u nu komt voor de jachtstalling, een complete refit, een nieuw teakdek of voor een speciale grijze antifouling kleur, zoals bij dit schip, de WFGL, het is allemaal mogelijk bij de Gier Jachtservice.

Techniek, refit en onderhoud

**De Gier
Jachtservice**

www.degierjachtservice.nl

Volmolen 4,1601 ET Enkhuizen | Tel: 0228 325 812

Tien jaar Werelderfgoed!

In ieder geval voor het Nederlandse en Duitse deel en ook alweer vijf jaar voor het Deense deel. Dat is toch iets om bij stil te staan en daarom wordt er in deze Berichten speciale aandacht aan gegeven.

Het predicaat Werelderfgoed geeft specifieke mogelijkheden. Voorop staat natuurlijk dat het een bijzonder natuurgebied is, maar het is ook gewoon een mooi gebied dat uniek is in z'n soort. Zelf vind ik dat iedere Nederlander, maar ook Duitser en Deen, dit op z'n minst één keer in zijn/haar leven zou moeten zien en beleven. Ik noem speciaal ook 'beleven' want het is niet alleen het zien. Soms vallen we met onze boot droog op het Wad en dan zeg ik altijd dat je kunt genieten van de geluiden, het leven en de geur van de droogvallende plaat.

**We nemen wel eens gasten
mee en die hebben het er
daarna nog heel lang over...**

Het is geweldig en geheel terecht dat het Wad tien jaar geleden bekroond werd met het predicaat Werelderfgoed en dat dit weer eens extra onder de aandacht gebracht wordt door dit te vieren. Het was een heel goed plan om, in dit kader, deze zomer een fietstocht te organiseren. Op die manier werd er niet alleen de aandacht gevestigd op het Wad, maar kon men er ook iets van beleven.

Nog mooier was dat een aantal leden van de Wadvaarders het initiatief namen om een vaartocht te organiseren simultaan met de fietstocht. Want volgens mij kun je het Wad het beste beleven op het water zelf. Dat zeggen ook de vissers, de mensen van de Waddenunit, etc. Tevens beleven zij het ook nog eens op verschillende momenten, met mooi en met slecht weer, bij licht en donker en op verschillende momenten in het jaar. Het is niet voor

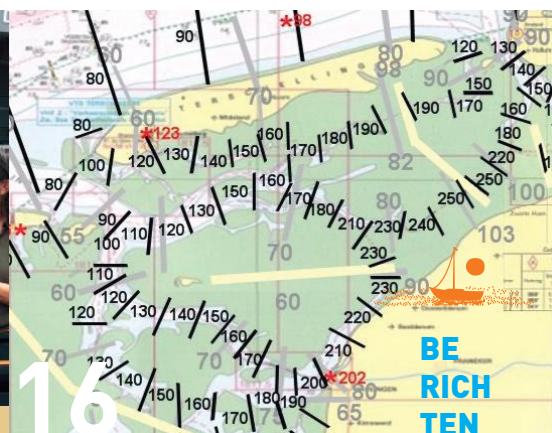
INHOUD

niets dat deze mensen zeggen: 'Als je echt iets van het Wad wilt weten dan moet je bij ons zijn...'

Via deze weg wil ik graag iedereen bedanken die binnen en buiten de Wadvaarders meegewerkt heeft om deze vaartocht tot een goed einde te brengen. Speciaal ook dank aan degenen die van hun tijd gegeven hebben om in Wilhelmshaven de Wadvaardersvlag te tonen.

Onderhand zitten we in het najaar en laten we onze gedachten gaan over de najaars-bijeenkomst en over ons zesde lustrum volgend jaar. Ik vind het zelf een goede insteek om minstens twee keer per jaar een bijeenkomst te hebben want anders wordt het wel erg een 'papieren' vereniging. Het uiteindelijke doel is toch om van betekenis te zijn voor de leden en het is prettig om elkaar dan af en toe fysiek tegen te komen en te spreken.

Rob Leemans, voorzitter

4 Thema: Waddenestafettetocht Wadvaarders

Een thema-uitgave samengesteld door Wim Blankenstijn, Ciska van Geer en Elisabeth Spits. Met diverse extra bijdragen.

12 Ervaringen van een beginner

Ankeravontuur van Wim Blankenstijn met een doorgesneden ankerlijn.

12 Marker Wadden

Jan Röben bezoekt de Marker Wadden.

15 Lutske valt droog op de Eilanderbalg

16 Droogvallen zonder rekenstress

Wadkanoër Robbert van der Eijk legt droogvalkaartjes uit die te vinden zijn op de website van Nautin.

20 Van de bestuurstafel

Jan Röben vertelt over de actuele bestuurszaken en licht taken en rol toe van het Netwerk Waterrecreatie.

22 Wadvaarders internationaal

Pieter van Kuppenveld vertelt over de internationale samenwerking van de Wadvaarders met onze Duitse en Deense vrienden.

26 Onderwaterarcheologie voor Wadvaarders

Paul Raasveld bezoekt de rede van Texel en vindt nieuwe wrakkenkaarten.

**WADVAARDERS
BERICHTEN**
Inleverdatum
kopij

Kopij voor Berichten voorjaar uiterlijk

11 maart 2020 naar de redactie:

berichten@wadvaarders.nl

Een stijlhandreiking vindt u op de website.

Wadden 10 jaar UNESCO

**BE
RICH
TEN**
Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

4

Estafette van Oude-
schild, Den Oever, Har-
lingen, Terschelling,
Ameland, Lauwers-
oog, Borkum, Juist,
Norderney, Langeoog,
Spiekeroog, Harlesiel,
Horumersiel met de
finish in Wilhelms-
haven

Tien jaar geleden werd de Waddenzee aangewezen als UNESCO-werelderfgoed. Aanvankelijk stonden wij als Wadvaarders sceptisch tegen de voordracht hiervoor. Maar nadat de door ons aangedragen amendementen en suggesties waren overgenomen konden ook wij de voordracht met verve uitdragen.

De belangrijkste aanvulling van ons, gesteund door vele andere belangenorganisaties, was wel de toevoeging in de openingstekst dat de mens en de menselijke activiteiten een onvervreemdbaar deel uitmaken van het gebeuren op het Wad. Het varen op de Wadden hoort daar dus ook bij. Voor de Wadvaarders was de aanwijzing als werelderfgoed daar mee een heuglijk feit.

Maar dit is geschiedenis. Inmiddels is de Waddenzee al weer tien jaar werelderfgoed. En dat werd gevierd. Op 30 juni waren er festiviteiten gepland in Wilhelmshaven, de plaatst waar het secretariaat van de Wadden als UNESCO-wereld is gevestigd. De geplande activiteiten bestonden onder meer uit een symposium in het Waddenhuis, een waddenmarkt en een receptie. Maar ook was er een estafette-fietsstocht langs het Wad, georganiseerd vanuit Nederland en vanuit Denemarken.

Bijdrage Wadvaarders

Voor ons als Wadvaarders was dit niet genoeg. Bij de viering van tien jaar

werelderfgoed moest het varen op de Wadden ook aan bod komen. Daarom organiseerden wij een vaartocht vanuit Nederland over de Nederlandse en Duitse Wadden naar Wilhelmshaven. Onderweg konden wij 'Waddenproducten' verzamelen om op de Waddenmarkt in Wilhelmshaven te presenteren.

De Wadvaarders werelderfgoed-vaartocht

Op 19 juni vond om 15:00 uur in de jachthaven van Vlieland de officiële start plaats, zowel voor de fietsers als voor ons. We werden uitgezwaaid door de burgemeester van Vlieland en vertegenwoordigers van de verschillende internationale organisaties die betrokken zijn bij het wel en wee van het Wad. Voor de fietsers liep de route via Texel naar de vaste wal en vervolgens langs de kust naar Delfzijl en Nieuwe Statenzijl en daarna een soortgelijke route langs de Duitse Waddenkust, eindigend op 30 juni in Wilhelmshaven.

Onze vaartocht liep hetzelfde: na de start op Vlieland, even west naar Texel

VAARROUTE ————
FIETSROUTE - - - - -
GEZAMENLIJK EVENT ●●

Waddenwerelderfgoed

en vervolgens oostwaarts. Aan onze estafette-vaartocht deden aanvankelijk een tiental schepen mee, waarvan er maar liefst negen in Wilhelmshaven zouden arriveren. Onderweg werden de volgende havens aangedaan: Oudeschild, Den Oever, Harlingen, Terschelling, Ameland, Lauwersoog, Borkum, Juist, Norderney, Langeoog, Spiekeroog, Harlesiel, Horumersiel om mooi ruim op tijd te eindigen in Wilhelmshaven. De tocht zelf werd een echte Waddentocht met vastloop avonturen, droogvallen, echt lekker varen, maar ook dobberen bij weinig wind. In Wilhelmshaven zaten tevreden schippers en bemanningen.

Waddenproducten

Wij gingen op reis en wat namen wij mee? De Amelandse producten; kaas, mosterd, bier. Van Texel: zilte groenten van MarcFoods. Van Den Oever: duindoornwijn, -jam, -snoepjes, zeekool-mosterd van Waddendelicatessen en enkele Noord-Hollandse specialiteiten. Van Harlingen: mosselen en kokkels van de Rival. Van Lauwersoog: geroosterde zee-eik (een snack van zeewier

uit de Waddenzee van 't Ailand). Verder ook producten van Borkum, Juist en Norderney. Uiteindelijk werd dit alles op de Waddenmarkt in Wilhelmshaven een leuke expositie.

Pieter van Kuppenveld tekent namens de Wadvaarders het Memorandum.

En de officiële kant...

Tijdens de festiviteiten in Wilhelmshaven werd officieel het memorandum van de trilaterale samenwerking tussen Nederland, Duitsland en Denemarken getekend. Namens de Wadvaarders tekende ons bestuurslid Pieter van Kuppenveld. En ook hiermee zetten wij het Wadvaren weer nadrukkelijk op de kaart.

**BE
RICH
TEN**
Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

Waddenestafette: de tocht van de s

**BE
RICH
TEN**
Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

6

*De aftrap van het tien jaar
werelderfgoedfeest is op Vlieland.
Er zijn verschillende voordrachten
waaronder Staatsboswachter
Anke Bruin-Kommerij.
Foto's Ciska van Geer.*

*Vlielandfoto. De zeilers op de
Strinda wuiven de fietsers uit.
Vrolijkheid alom, iedereen heeft
er zin in.*

We, de Lemsteraak Strinda met aan boord Ciska en Frans van Geer, gaan los en verlaten om 9.15 Vlielandhaven. Op grootzeil en fok zeilen we op Texel en Oudeschild aan, waar we omstreeks 14.00 uur binnenlopen. De zon schijnt. De eerste etappe vieren we met een biertje op het terras van de Compagnie. De sfeer is gezet. Uit een bericht van Pieter van Kuppenveld blijkt dat onze estafettetocht het karakter krijgt van zwaan kleef aan. Dan krijgt Jan Röben toch gelijk met de opmerking in zijn speech bij opening: Het zou kunnen dat de Wadvaarders in Wilhelmshaven voor een verrassing gaan zorgen.

springende kikkers

Vrijdag 21 juni

Monique, coördinator van de fietstocht, belt met de vraag of we vijf opstappers en twee fietsen van Den Oever naar Kornwerd kunnen meenemen.

Zaterdag 22 juni

Onze trouwdag - 43 jaar - het kan niet anders - is een bijzondere dag. De fietsen krijgen een plek aan dek, tegen de giek om precies te zijn.

Zeilen zit er echt niet in. De prachtige noordoostenwind 2/3 is tegen, het vaarwater langs de Afsluitdijk te smal om te kruisen. Saai, zou je denken, maar de stuurvrouw maakt het spannend. Nog geen half uur na vertrek belanden we enigszins buiten de boeienlijn in te ondiep water. Vast. Toch doen we even de motor uit. Links en rechts ontstaan wervelingen in het water, kolkjes. De gasten, onbekend met wadvaren, pikken zo onverwacht toch nog een graantje wadvaren mee. Net leuk en geen oorzaak van vertraging op hun strakke schema.

Jan Röben ontvangt Waddengoud tijdens een bijeenkomst in Harlingen. Foto Hans Thijssse.

Zondag 23 juni

Plannen zijn om te veranderen. Dachten we eerst nog vanuit Harlingen over het Wad richting Lauwersoog te gaan. Na het zien van de windvoorspelling oost tot noordoost 4/5 voor de komende twee dagen, gooien we het roer om. Wij gaan binnendoor.

"U wacht maar even", is het antwoord van de sluiswachter van de Tsjerk Hiddessluizen. Het wachten is op een nationale zwemheld: Maarten van der Weijden. Foto Elisabeth Spits.

Wij varen vanuit Harlingen drie kwartier met het hele circus rondom de broemde langeafstandswemmer Maarten van der Heijden over het van Harinxmakanaal, passeren en schakelen dan tandje hoger om bij de Kiesterzijlbrug op dubbelrood te stuiten.

Van alle kanten stromen toeschouwers toe om in Dokkum het sportieve hooggeëerde bezoek te verwelkomen. Foto Jan Röben.

Als Maarten passeert klinkt het applaus vanaf de Strinda luid. Het schip dient even als tribune voor het enthousiast toegestroomde publiek. Dit varen door Friesland is net wadvaren, maar dan anders. Onverwachte situaties te over. Tot Franeker varen we zwemvoets mee met de held in het water. Brugwachters zien ons komen en gaan. Ze houden ons goed op schema. Om drie uur zijn we Leeuwarden voorbij. Dat schiet op. We varen door tot Dokkum. Nog een kans om Maarten toe te juichen.

BE
RICH
TEN
Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

7

**BE
RICH
TEN**
Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

8

Maandag 24 juni

De estafette heeft een nieuwe trekker. IJsbrand, Jaap en Lucy zullen na de lunch met de fietsersgroep in Lauwersoog met de aak WL 18 richting Borkum vertrekken, met hen ook Els en Luuk in hun Weerlicht, een catamaran en nog een schouw.

Dinsdag 25 juni

De Onbekommerd sluit aan in Lauwersoog. De heren van Sail Away - Herman en Wim - gaan voor twee etappes. Morgen is er om tien uur een afspraak om uit handen van Frau Kastrau van de VVV Borkum lokale producten in ontvangst te nemen en om de pers te woord te staan. Nu eerst varen. Half twee vertrekken we naar Borkum, reven eruit, reven erin. Het waait steviger dan gedacht. De route voert ons over het Lutjewad, Pieterburwad en Uithuizerwad. Het begin is goed. Onze volgschepen Onbekommerd en Sail Away passeren. Om acht uur varen we de haven Baalman op Borkum binnen en er is een prachtige plek voor ons vrij met heerlijke buitendouche op de steiger, maar geen goed internet.

IJsbrand Dijkstra, Jaap en Lucy Klanderman nemen de lokale producten van Juist in ontvangst. Foto Ciska van Geer.

Woensdag 26 juni

Stipt om tien uur krijgen we bezoek. Een delegatie van de plaatselijke VVV en de pers biedt ons met weinig woorden een bijzonder verpakt streekproduct aan. Onze uitnodiging om aan boord te komen wordt door de mensen van de VVV met enthousiasme geaccepteerd. Met tien Wadvaarders ontvangen we gasten aan tafel in de Strinda. Er is koffie en koek. We gaan soepel op het fokje met motor bij over het wantij van Borkum heen, strak langs de prikken. Op de Oosterems houden we een hoge koers aan om niet al te ras de Waddenzee ingestroomd te worden. Vlak voor het tweede zeegat komt ons de Duitse Reddingsdienst tegemoet. Wat een tempo, wat een golven. Ruimte maken lukt maar net, van vaart minderen door de tegenligger

De Johanna Maria werkt zich gestaag door de branding in het zeegat van Norderney. Foto Ciska van Geer.

Wadlopers wekken ons. Foto Harry Calker.

is geen sprake. Marktbewerking? Als wij in het zeegat stoeien met rollers en toch wel erg hoge golven, zien we de redder weer terugkeren. Redding is dus nabij, maar voor ons niet nodig. We houden het binnen droog.

Donderdag 27 juni

Half zes, de zon is al op. Noordwest 5 met wat uitschieters naar boven. De reven van de dag ervoor blijven er dus in. We doen drie wantijen op een tij, de tweede precies op hoogwater. Het grootzeil en fok staan er goed bij als we aan stuurboord prikken ontwaren. Er is een route rond Hohes Riff beprikt. Je kunt het zeegat Juist / Norderney dus omzeilen. Eenmaal voor de haveningang bij Spiekeroog staat er onvoldoende water om er door te kunnen. Om tien uur vinden we een mooie ligplaats aan de hoofdsteiger. Als een uur later de havenmeester op zijn post is, is de hoogaars ook in de haven.

Vrijdag 28 juni

Om zes uur 's ochtends met twee andere Wadvaarders de haven verlaten. We verwachten met zo'n negen schepen vanavond in Horummersiel te liggen. In de verte zien we de witte

De bemanning van catamaran OZO met Werelderfgoedvlag. Foto Els Knol.

BE RICH TEN

Najaar 2019

Jaargang 28 nr 106

9

'Wij' waken over Wadden Werelderfgoed.
Foto Ciska van Geer

'huisjes' waar Hans ons een paar dagen geleden over vertelde: brekende golven die vanuit de Blauwe Balje het Wad oprollen. Op de oostpunt van Wangerooge ligt een groepje zeehonden. Een van de jongen huilt, lekker laten. Achter de Bühne van Min-sener ruist de zee. De hoogaars en de schouw liggen al in de haven als wij om kwart voor elf bij de verkenningston de priel naar de haven indraaien. Op kanaal 18 horen we de Albatros roepen. Er zijn nog een aantal schepen in aantocht.

Zaterdag 29 juni

Om acht uur varen er vijf Wadvaarders de haven van Horum-mersiel uit. Op de Jade voegt zich een cat met Wadvaardersvlag in top, bij het konvooi. Dat moet wel de OZO zijn. Verrassende versterking. Waar is de Skiramere? Waar zijn Riek en Klaus Asmus? Wadvaarders zijn net springende kikkers, even maken ze deel uit van de groep, dan weer gaat ieder zijns weegs. Zie die club maar bijeen te brengen in een haven. Dat is voorwaar een kunst.

Het is grappig om na tien dagen varen met tien schepen voor de sluis in Wilhelmshaven te verzamelen. De zon schijnt, de lucht is blauw en de Skiramere is er ook. Er ligt ook een

zeilschip onder Duitse vlag met de tien-jaar-werelderfgoedvlag in het want. Dat moeten Katja en Stephan van de Duitse zustervereniging Soltwaters zijn. Een uur wachten wordt beloond. De sluisdeur schuift open. In de zeeluis is ruimte genoeg. Het schutten neemt niet lang. Zodra de sluisdeur zich opent, gaat ook de Wilhelmsbrücke open. Aan bakboord krijgen alle schepen een plek bij Jachtclub Germania. Om vijf uur is er een borrel op het terras van het restaurant. Iedereen stelt zich voor en Pieter van Kuppenveld geeft uitleg over het waarom van onze tocht en neemt het programma voor zondag door. Er is een kerkdienst, een markt, een symposium en niet in de laatste plaats, maar na de waddenschepen de aankomst van de fietsersgroep.

Iris Bornhold van Soltwaters en Jaap Klanderman van de Wadvaarders zetten nog even de puntjes op de i. Foto Ciska van Geer.

Ook 'wij' waken over de Wadden Werelderfgoed. Foto Els Knol.

Belevenissen van een be

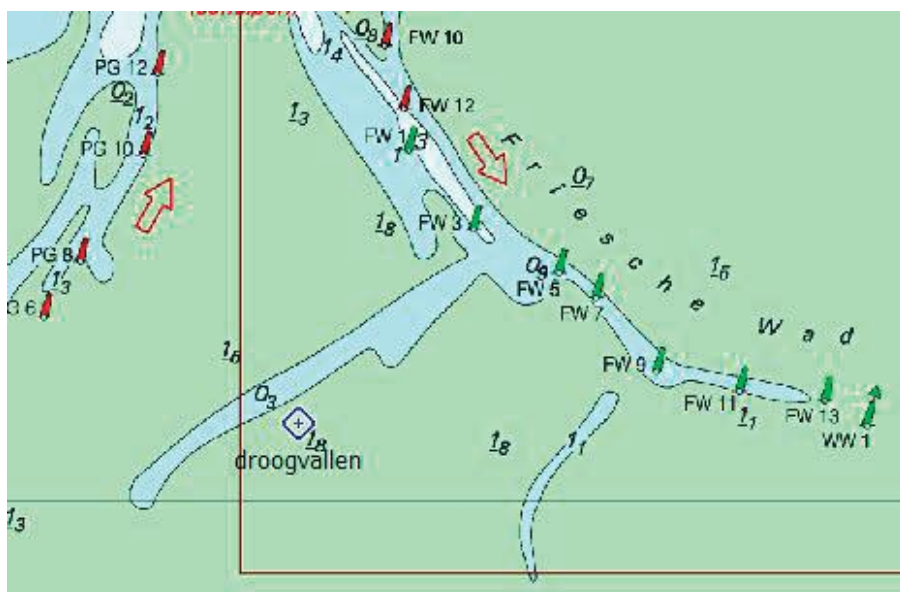

**BE
RICH
TEN**
Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

10

Het is 2009. Al 15 jaar varen we op het Wad, maar nu hebben we eindelijk een echt Waddenschip. Een schip waarmee we kunnen droogvallen. Dus moeten we ook droogvallen. Het kan, dus het moet! Voorzichtig maken we onze eerste planning. Midden op de dag droogvallen, zodat we vóór de nacht weer drijven en dieper water kunnen opzoeken om te ankeren. Wel zo veilig. We checken de planning bij een ervaren wadvaarder. En ja hoor, hij vindt het ook een goede planning. Dus we gaan het doen.

De allereerste keer droogvallen
linksonder het Friesche Wad.

**En we zijn
trots. Ja!
We zijn echt
drooggevallen!**

Laat ik de spanning maar meteen wegnemen: er gebeurt dus ook niets bijzonders. Om een uur of tien zijn we door de Robbengatsluis en varen we het Wad op. We varen westwaarts, over de Paesensrede, Wierumerwad en Friesche Wad. Bij de Friesche Wad 5 gaan we bakboord uit een geultje in en met een angstvallig oog op de dieptemeter zoeken we ons plekje. Niet in de buurt van een vaarroute en rustig water, dan liggen we straks voor nacht ook goed. We zijn rond hoogwater bij onze droogval plek. We gaan voor anker en we wachten keurig tot drie uur na hoogwater. Dan varen we de boot vast en wachten we op de dingen die komen gaan. Het water

zakt langzaam en na anderhalf uur liggen we droog. Wachten tot de vogels weg zijn we en gaan van boord. Wandelen en kijken. En ons verbazen: ja, we lopen zomaar over de zeebodem. Maar dat is het dan ook. Rust en ruimte, heel aangenaam. En we zijn trots. Ja! We zijn echt drooggevallen.

Als we in de loop van de avond weer drijven, varen we de boot weer naar het geultje en naar dieper water en gaan voor de nacht voor anker. Dat durven we eigenlijk (nog) niet op een vastlooplek. In de vroege ochtend blijkt dat zo'n schijnbaar doodlopend geultje toch gewoon doorgaand vaarwater is voor vissers en charterboten. Inmiddels noemen we dit de Amasusgeul. Maar eigenlijk zou het de Krukelgeul moeten heten, want de bemanning van de Krukel stuurde als eerste de waypoints voor deze route rond.

We durven meer

Na deze eerste droogval-ervaring durven we meer. Dezelfde zomer vallen we ook probleemloos droog onder Langeoog. En ook het vertrouwen in het anker neemt toe. Bij het nemen van een wantij zijn we veel te vroeg. We lopen ruim voor het wantij vast, want er staat nog niet genoeg water. Dus: 'anker uit en koffie zetten'. Inmiddels komt het water op en we drijven een beetje verder met de stroom en blijven aan het anker hangen. Op de

beginner

**BE
RICH
TEN**

Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

11

stroom keert de boot en de boot blijft dwars tegen de ondiepe bult hangen. De stevige stroom maakt dat de boot aardig slagzij maakt en er komt flinke kracht op het anker te staan. Maar ook nu gebeurt er verder niets. Ons vertrouwen in het anker is flink gegroeid. Mooi, dan durven we ook vaker 's nachts te ankeren.

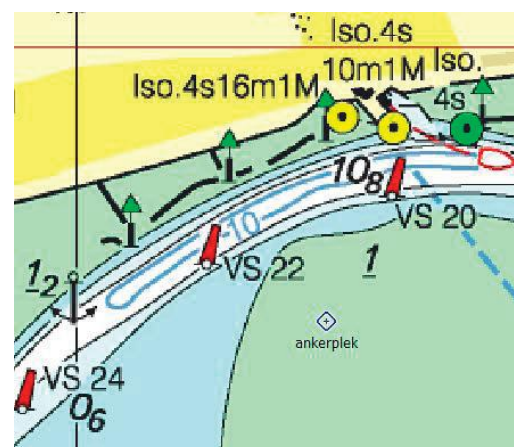
Ankeren in de nacht

Eén van de overnachtingen achter anker dat jaar levert wél een grote verrassing. We ankeren onder Vlieland net voorbij de veerboot. Op de kaart staat een anker-symbooltje. We liggen net voor anker als de ebstroom flink doorzet. Tijdens het lunchen merken we dat we gewoon naar buiten drijven, met het anker achter ons aan slepend. Dat blijkt een slechte plek:

ankeren doe je beter niet in een steile geul. Dan houdt het anker slecht. Dan maar een andere oplossing. We ankeren op de plaat onder de Vliesloot VS 22, met als gedachte: "Vannacht liggen we dan bij laagwater vast, dus lekker rustig". Nou, dat klopte ook wel.

De volgende ochtend verdwijnt het rustige gevoel snel als blijkt dat de boot 's nachts bovenop de ankerlijn is beland. Het gevolg was dat de 16 mm dikke ankerlijn finaal doorgesneden was. Gelukkig lagen we ook nog aan een ankerketting, anders waren we het anker kwijt geweest. En wie weet tot hoever we het Wad zouden zijn opgedreven. Dat was wel schrikken. En ook een zeer leerzaam moment. Dus bij ankeren op ondiep

water zorgen wij altijd dat we tenminste óók aan de ketting liggen. Je weet maar nooit.

Ankeren en droogvallen op de plaat onder de Vliesloot.

Marker Wadden: een tero

En? Is 't wat? Dit zou zo maar de enigszins achterdochtige vraag kunnen zijn van een van ons wadvaarders aan een bezoeker van de Marker Wadden. Want de Wadden zijn uniek, niet na te maken in het Markermeer. Toch?

**BE
RICH
TEN**
Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

12

Foto Theo Kampa.

rechte naam?

Marker Wadden is een initiatief van Natuurmonumenten samen met Rijkswaterstaat om allereerst een grote eilandengroep te maken van een kleine 1000 hectare. Dit lijkt veel, maar is niet meer dan 1% van het Markermeer. Op de natuurlijke oevers komt nieuwe natuur tot ontwikkeling. Zowel onder als boven water. Zo moet dit project hier gaan bijdragen aan het hoognodige natuurherstel. Kosten: € 75 miljoen.

Een kijkje nemen

Deze Wadvaarder nam eind augustus zelf een kijkje en was aangenaam verrast. Op negen kilometer pal west van Lelystad zijn vijf eilanden opgespoten met 30 miljoen kubieke meters zand, slib en klei uit het Markermeer. Een van de eilanden, het Haveneiland, is sinds eind 2018 open voor bezoekers en die komen er dan ook. Geen invasie, maar wel een duidelijk groeiende belangstelling van dagjesmensen op de veerboot vanuit Lelystad en mensen met eigen vervoer per zeil- of motorboot. We voeren met de Albatros met het midzwaard omhoog de binnenhaven in, maar dat was met de beschikbare drie meter diepte niet eens nodig. Prima ruimte om te manoeuvreren en we vonden een vrije plek aan een van de steigers.

Op een gebied van zo'n 250 hectare kun je heel lekker wandelen en je verbazen

over het tempo waarmee de natuur bezit neemt van dit nieuwe gebied. Veel van de tot voor kort kale duinen en zandvlakten is inmiddels behoorlijk begroeid. Riet en lisdodde zijn ingezaaid, maar andere plantensoorten zijn komen aanwaaien: witte en rode klaver, wilgenroosjes, weegbree en zuring, boterbloemen en diverse distels. Meer dan honderd soorten. Alle kleuren groen en veel, heel veel bloemen. Langs schelpenpaden tussen de zandduinen en hier en daar over vlonderpaden door de natte gebieden kun je je gemakkelijk voorstellen dat je rondwandelt op een van de wadden-eilanden. Zonder de zilte waddenlucht ruikt het niet naar het echte wad, maar het lijkt er wel degelijk op.

Vogelkijkposten

Vanuit de beschutte uitkijkposten kun je zien dat dit bijzondere project behoorlijk goed lijkt te lukken. Ze zijn er nog niet allemaal te zien, maar de verwachting is dat naast natuurlijk de aalscholver en verschillende ganzensoorten ook de brilduiker, fuut en veel eenden (grote zaagbek, krakeend, krooneend, kuifeend, slobbeend, smient, tafeleend, topper) en de zwarte stern, kluut en lepelaar het gebied zullen gaan gebruiken als rust- en fourageerplek.

Er werden deze zomer maar liefst 2500 visdiefpaartjes geteld, tien procent van de Nederlandse populatie. De buizerds zijn er al en ook de visarend uit de Oostvaardersplassen zal zijn jachtgebied hier naar toe kunnen uitbreiden.

De toekomst voor onze natuur?

Een groot deel van onze Nederlandse natuur is onmiskenbaar mensenwerk. Van bijvoorbeeld de Oostvaardersplassen, de vele polders, onze duingebieden, het rivierenlandschap tot in de delta: prachtig, maar ontwikkeld met

veel inzet, geld en tijd. En al dat moois in stand houden kost heel veel moeite en geld. Wij Nederlanders houden meestal niet van grootse projecten, maar hier in de Markerwaard wordt gestreefd naar een natuur- en recreatiegebied met een oppervlakte van uiteindelijk 10.000 hectare (éénzevende van het Markermeer). Totale kosten zullen uiteindelijk 300 miljoen euro gaan bedragen. Hiermee is het een van de grootste natuurprojecten van West-Europa.

Marker Wadden voor Wadvaarders

Als Wadvaarder heb ik het Markermeer vaak gezien als een niet zo interessante plas, die je snel moet oversteken om via het IJsselmeer op ons mooiste natuurgebied de Waddenzee te komen. Maar dit project, samen met de vismigratierivier bij Kornwerd en passages in de Markerwaarddijk gaan beslist een minder saaie plas opleveren. Een écht Wad wordt het natuurlijk nooit, maar het lijkt er wel verdacht veel op. Doorgaan dus.

Foto Jan Röben.

**BE
RICH
TEN**

Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

13

**BE
RICH
TEN**

Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

14

Stichting Nautin publiceert informatie voor de pleziervaart op een toegankelijke wijze. Juist voor het varen op de Wadden is actuele informatie uiterst belangrijk. Daarom is de Vereniging Wadvaarders sponsor van Nautin.

Via de website www.nautin.nl is alle informatie beschikbaar. Nautin publiceert onder meer:

- de dieptes van sterk veranderlijke geulen op het Wad
- de actuele posities van de boeien in heel Nederland en daar buiten
- de voorspelling van de afwijking van de waterstanden
- de laatste informatie over afgesloten (of weer geopende) artikel-20 gebieden
- gespecialiseerd weerbericht voor Wadden en kustwateren
- het unieke getijdenprogramma QuickTide voor smartphone en PC.

Nautin werkt uitsluitend met vrijwilligers. Allemaal enthousiaste pleziervaarders, met daarbij ook veel Wadvaarders. Samen zorgen zij voor het verzamelen en bewerken van de informatie en het beschikbaar stellen via de Nautin-website.

Daarom is Nautin voor de Vereniging Wadvaarders hét platform voor al haar 'harde' nautische informatie. Nautin werkt dan ook nauw samen met de webredactie van de Wadvaarders.

Lutske op de Eilanderbalg

Het eiland Ballaton

Lutske (8) schrijft over droogvallen bij de Eilanderbalg, met uitzicht op Ameland. De plaat heeft ze Ballaton genoemd.

**BE
RICH
TEN**

Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

In de zomervakantie waren wij op een zandvlakte die heet Ballaton. Ballaton is erg kaal. Maar er zijn erg veel schelpen. Zou jij naar Ballaton willen komen?

Op Ballaton zagen wij een kwal en super veel schelpen. Je moet met de boot. Dus kom je ook?

Plattegrond van het eiland Ballaton.

Lutske is deze keer geschreven door Else Dijkstra (8) uit Stiens.
Welke jonge Wadvaarder deelt ook zijn of haar verhaal?
Mail het naar wadvaardersberichten@wadvaarders.nl

Droogvallen zonder rekenen dankzij hoogwaterkaartjes voor het gehele Waddengebied

BE
RICH
TEN
Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

16

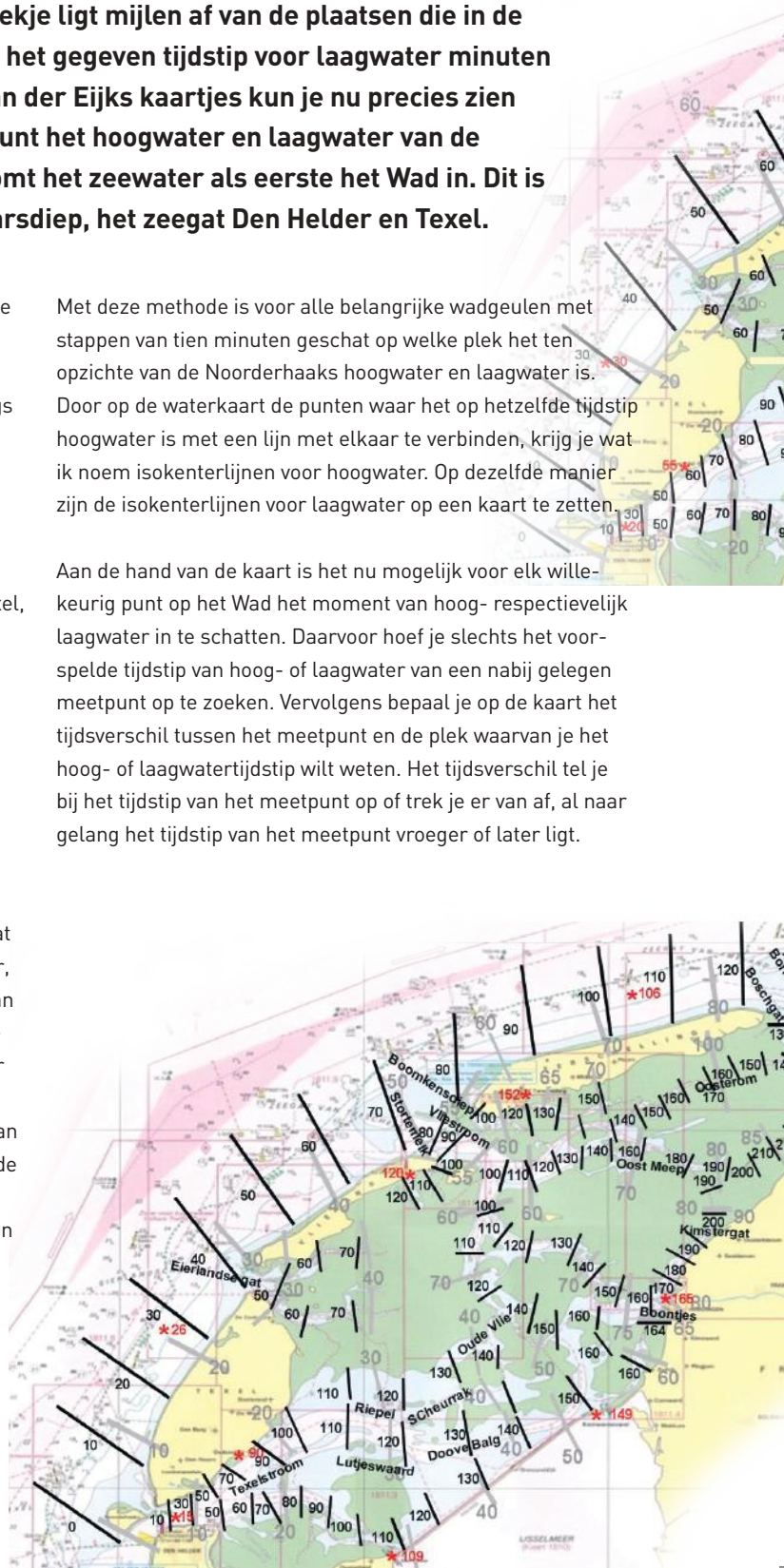
Herkent u dit: je ligt droog op een plaat en gebruikt de HP 33 of de Nautin-app om te bekijken wanneer het laagwater is. Maar je plekje ligt mijlen af van de plaatsen die in de HP33 of app worden genoemd. Dus moet je bij het gegeven tijdstip voor laagwater minuten erbij gaan tellen of er afhalen. Met Robbert van der Eijks kaartjes kun je nu precies zien hoeveel minuten. Hij neemt daarvoor als nulpunt het hoogwater en laagwater van de Razende Bol (Noorderhaaks). Want daar stroomt het zeewater als eerste het Wad in. Dit is een zandplaat in de Noordzee, pal voor het Marsdiep, het zeegat Den Helder en Texel.

Water vult het Wad via de zeegaten bij opkomend tij. Omdat de getijdengolf aan onze kust van zuid naar noord loopt, begint voor de Waddenzee de hoogwaterlijn bij de Noorderhaaks (Razende Bol). Het water stroomt dan door en loopt dan langs de Noordzeekust van de eilanden naar het oosten en bereikt Borkum circa 3,5 uur later. Tegelijkertijd stroomt het Noordzeewater via de zeegaten tussen de eilanden de Waddenzee binnen.

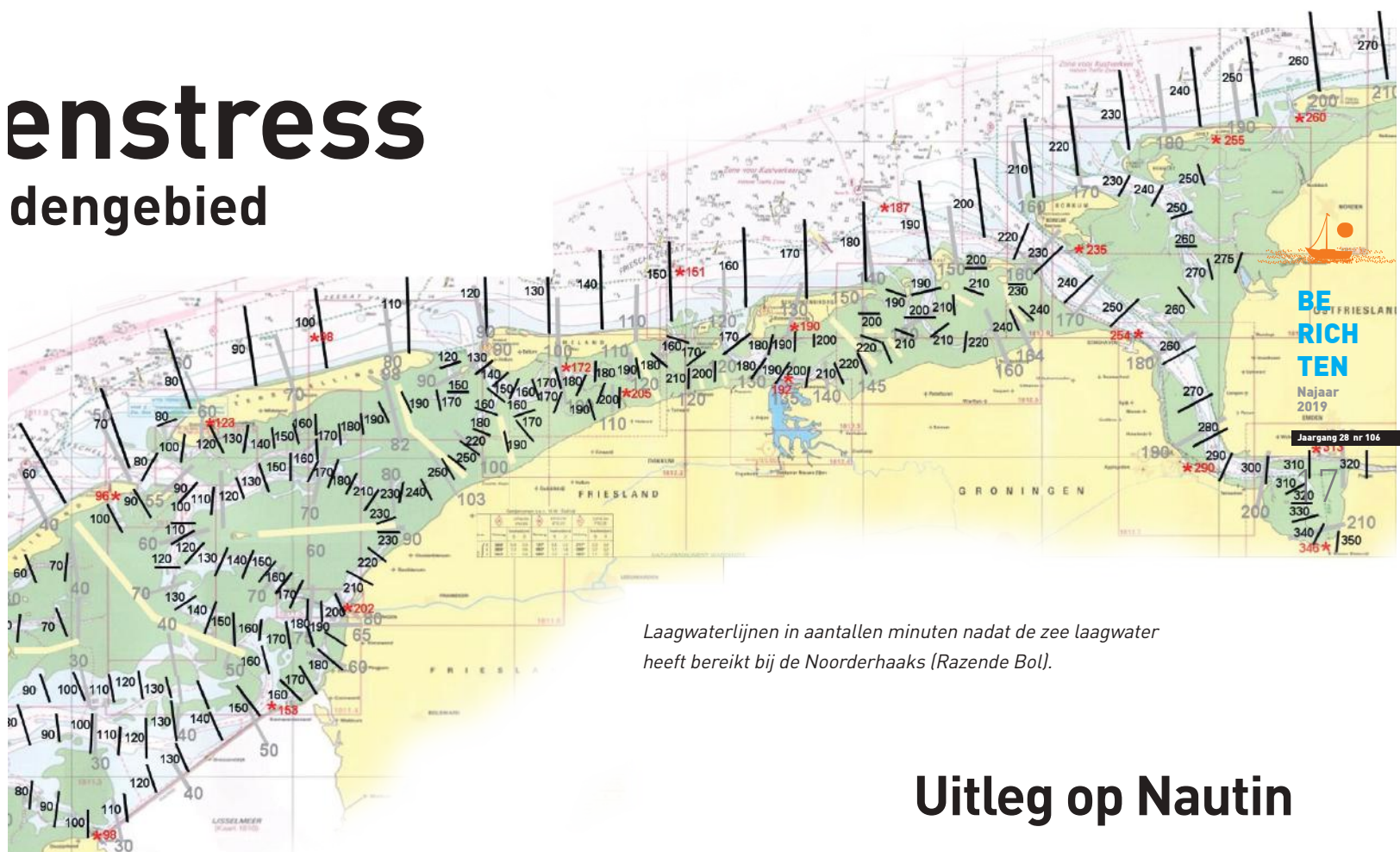
De tijdsverschillen tussen de meetpunten langs de kust bij Texel, Terschelling, de Wierumer Gronden, Huibertgat, Südstrand Borkum en Norderney laten zien dat dit met een redelijk constante snelheid plaatsvindt. Hetzelfde proces treedt op bij afgaand tij; ook dan begint de laagwaterlijn bij de Noorderhaaks en verplaatst zich in circa drie uur van west naar oost. Aan de hand van die constante snelheid is terug te rekenen wanneer het hoogwater en laagwater is bij de Noorderhaaks. Dat tijdstip hoogwater en laagwater Noorderhaaks is als nulpunt genomen. Hiermee is vervolgens voor alle andere punten tussen de meetpunten aan de Noordzeekust ingeschat wanneer het daar hoogwater en laagwater is. En belangrijker, op dezelfde manier is dat ook vast te stellen voor elke plek van onze gehele Waddenzee door gebruik te maken van de meetpunten bij de diverse havens. Een aparte situatie is daar waar een geul niet bij een haven eindigt (de rode sterretjes in de kaartjes) maar bij een wantij op het Wad. Vrijwel altijd is er dan ook een geul uit de tegenoverliggende richting die op datzelfde wantij eindigt. Per definitie is het tijdstip waarop beide stromingen elkaar op het wantij ontmoeten voor beide stromingen gelijk. Dit gegeven is gebruikt om voor die geulen het verloop van het hoogwater- en laagwatermoment te schatten.

Met deze methode is voor alle belangrijke wadgeulen met stappen van tien minuten geschat op welke plek het ten opzichte van de Noorderhaaks hoogwater en laagwater is. Door op de waterkaart de punten waar het op hetzelfde tijdstip hoogwater is met een lijn met elkaar te verbinden, krijg je wat ik noem isokenterlijnen voor hoogwater. Op dezelfde manier zijn de isokenterlijnen voor laagwater op een kaart te zetten.

Aan de hand van de kaart is het nu mogelijk voor elk willekeurig punt op het Wad het moment van hoog- respectievelijk laagwater in te schatten. Daarvoor hoeft je slechts het vooraf bepaalde tijdstip van hoog- of laagwater van een nabij gelegen meetpunt op te zoeken. Vervolgens bepaal je op de kaart het tijdsverschil tussen het meetpunt en de plek waarvan je het hoog- of laagwatertijdstip wilt weten. Het tijdsverschil tel je bij het tijdstip van het meetpunt op of trek je er van af, al naar gelang het tijdstip van het meetpunt vroeger of later ligt.

enstress dengebied

Laagwaterlijnen in aantallen minuten nadat de zee laagwater heeft bereikt bij de Noorderhaaks (Razende Bol).

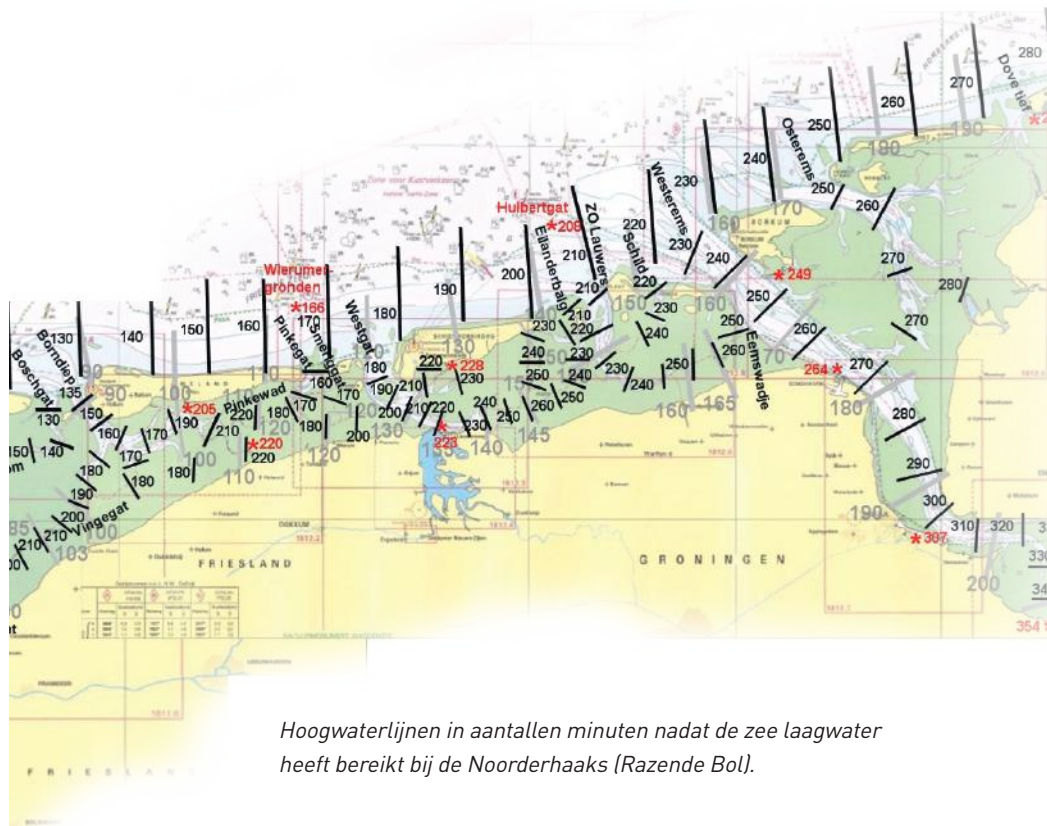
Uitleg op Nautin

Op nautin.nl leest u hoe de kaartjes gemakkelijk te gebruiken zijn.

In totaal zijn er vier kaarten gemaakt; één voor laagwater en één voor hoogwater in het westelijk Wad en evenzo twee voor het oostelijke Wad.

De kaarten zijn te downloaden van nautin.nl/getij, bij getijdenkaarten.

Of gebruik deze QR-code.

Hoogwaterlijnen in aantallen minuten nadat de zee laagwater heeft bereikt bij de Noorderhaaks (Razende Bol).

Van de bestuurstafel

Ook tijdens het vaarseizoen wordt er rond waterrecreatie vergaderd, maar beduidend minder dan in het voor- en naseizoen. In onze waddenwereld is dat gelukkig ook het geval, maar toch: sommige onderwerpen blijven ook urgent als de Wadden lonken en het mooi zeilweer is. Begin september kwam het bestuur van de Wadvaarders weer bij elkaar, een goed moment om de lopende zaken te inventariseren en te bespreken welke onderwerpen de komende periode veel aandacht gaan vragen. De volgende onderwerpen passeerden de revue.

In juli kwam het voorstel voor de nieuwe Leidraad Toegangsbeperking Waddenzee. Zo'n 20 pagina's met wettelijke kaders, evaluaties en regels voor het afsluiten van wat iedereen nog kent als artikel 20 gebieden, nu als afsluitbare gebieden volgens artikel 2.5 van de Wet Natuurbescherming. De Waddenzee is een Natura 2000 gebied, met een stevige verplichting tot behoud van een duurzaam ecosysteem. Het ministerie van LNV is de beheerautoriteit en bereidt de Toegang Beperking Besluiten (TBB's) voor. LNV stelt dat met dit instrument "terughoudend" wordt omgegaan, afsluiten wanneer het moet, openstellen wanneer het kan, zodat ook de mens een plaats krijgt in deze prachtige natuur. We gaan het concept nauwgezet bekijken en waar nodig onze kanttekeningen kenbaar maken.

Beheersstructuur

Een ander bestuurlijk thema: de "Beheerstructuur Waddenzee", klinkt nogal stoffig en bureaucratisch maar is echt 'hot' en voor ons bepaald niet onbelangrijk. Het aantal instanties dat zich bemoeit met de Waddenzee is overweldigend: de ministeries van I&M (Infrastructuur & Milieu, waaronder Rijkswaterstaat valt), van LNV (Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, waaronder de Waddenunit valt, maar ook Staatsbosbeheer, zij het als Zelfstandige Beheersautoriteit, provincies, gemeentes, landelijke organisaties als Natuurmonumenten, Vogelbescherming en waddenorganisaties als de Waddenvereniging en - ja daar zijn we weer - ook

de Wadvaarders. En nog veel meer. De regering heeft van de Rekenkamer het zwaarwegende advies gekregen deze warwinkel te vereenvoudigen en om zo tot beter beleid en beheer te komen. Gemakkelijker gezegd dan gedaan. Waar nu aan gedacht wordt is een structuur met een Bestuurlijk Overleg Waddengebied (voorzitter I&W) en een Opdrachtgevers Overleg Waddenzee (voorzitter LNV), met daaronder uitvoerende en beherende instanties. Of het veel overzichtelijker wordt? We zitten mee aan tafel en laten onze bedenkingen horen.

Lustrum Vereniging Wadvaarders

6e Lustrum Wadvaarders! In 2020 bestaan we 30 jaar en dat vieren we. Zoals gebruikelijk rond de Wadvaardersdag in januari en ook weer op een van de eilanden. Opzet en programma komen nog uitgebreid aan bod in in onze digitale nieuwsbrieven.

Op 18 november houden we weer een Najaarsbijeenkomst. Plaats (vermoedelijk Lelystad) en programma worden zo gauw mogelijk bekend gemaakt.

Website volledig op de schop

Samen met de redactie van Berichten, Berichten aan Wadvarenden (de nieuwsbrief BaW) en van de Website wordt binnen het bestuur overlegd over de toekomstige opzet van onze website. Door gebruik van BaW en Berichten verandert de rol van de website, terwijl er natuurlijk veel meer mogelijkheden beschikbaar zijn dan toen we de huidige website met veel inzet van onze vrijwillige website-ontwikkelaars en on-

dersteuners hebben opgezet. We streven er naar in januari met de nieuwe opzet te kunnen komen.

Het gaat goed met het ledenaantal van onze vereniging: van ruim 1000 in 2010 naar meer dan 1500 nu. Het Wad blijft trekken!

Netwerken in Nederland Waterland

Door Jan Röben, voorzitter Netwerk Waterrecreatie

Als we 'Nederland Waterrecreatie' horen, denken we naast dijken en delta's natuurlijk aan bootjes, zeilkampen, zwemmen en surfen, vissen en duiken, met een gemeenschappelijke noemer: plezier maken aan, in, op en onder water, een Nederlandse bezigheid bij uitstek.

Vaak individueel, maar ook in groepsverband. Groepen die zich dan weer organiseren in verenigingen, die op hun beurt weer federaties en verbonden vormen. Duizenden watersporters

**BE
RICH
TEN**
Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

18

zetten zich in als vrijwilliger om hun tak van sport mogelijk te maken en te behouden. Onze vereniging Wadvaarders is opgericht omdat we ruimte willen voor waterrecreatie in ons vaargebied. Vrij en verantwoord, dat wel, omdat we ons er van bewust zijn dat we dat doen in een uniek natuurgebied. Om sterker te staan hebben we ons verenigd in het Verbond Vaarrecreatie Wadden, samen met Toerzeilers, Watersportverbond en ANWB, met steun van de bruine vloot en de Wadden jachthavens. Allemaal gericht op onze belangen in de regio Wadden. In andere regio's zoals IJsselmeer/Markermeer, Randmeren, Hollandse Plassen, Rivierenland en de Delta bestaan soortgelijke belangengroepen, gericht op de waterrecreatie daar.

Baas in eigen buurt? Vergeet het maar!

Waterrecreatie krijgt of we het nou willen of niet, voortdurend ook te maken met nationale (en soms ook Europese) ontwikkelingen, regels, voorwaarden en beperkingen. Een ingewikkelde samenwerking tussen de publieke en de private sector. Gemeentes, provincies, waterschappen, ministeries en parlement komen met voornemens en besluiten en de private sector met bedrijven, waterliefhebbers in hun verenigingen en

maatschappelijke organisaties moeten daar iets mee. Als individuele vereniging Wadvaarders en zelfs als Verbond Vaarrecreatie Wadden heb je dan niet altijd voldoende invloed om ons belang in de besluitvorming goed te laten meeklinken.

Aan tafel of op het menu?

Als je niet mee doet in de discussie wordt er zonder je besloten, of wat uitdagender gezegd: zit je aan tafel of sta je op het menu? En om aan tafel te komen voor discussies over nationale ontwikkelingen moet je samenwerken. Dat geldt ook voor ons wadvaarders. Sommige onderwerpen kunnen we alleen oppakken als we dat samen met andere vaarwatergebruikers doen. Voorbeelden te over: vaarwegen, veiligheid, vuilwaterlozingen, varen door windparken, varen op stroom, vaarbelasting en er zijn nog veel meer andere thema's die al dan niet met een 'v' beginnen.

Netwerk Waterrecreatie Nederland

Voor die thema's die de waterrecreatie direct raken en die niet goed aan te pakken zijn vanuit de eigen vereniging, verbond of regio is het Netwerk Waterrecreatie opgericht.

Waar de Stichting Waterrecreatie Nederland het platform is waar publieke

en private spelers elkaar treffen om de nationale ontwikkelingen op het gebied van waterrecreatie te bespreken. En om input te leveren voor de nationale besluitvorming is het Netwerk Waterrecreatie een eigen instrument voor de waterrecreatie, om haar belangen ondubbelzinnig te bevorderen. En dan vooral op die thema's die meerdere of alle sectoren in de waterrecreatie raken. Aan het Netwerk doen vrijwel alle betrokkenen bij de waterrecreatie in Nederland mee: de Toerzeilers, uiteraard de Wadvaarders, de VNM/KNMC Motorbootvaarders, de CTC Catamaranzeilers, het Watersportverbond, de KNRM, Sportvissers, Duikersvereniging NOB, Scouting Nederland (zeeverkenners), de Roeibond KNRB, NKV Kitesurfers, Reddingsbrigade NTB en de HISWA.

Het Netwerk organiseert samen met Waterrecreatie Nederland enkele keren per jaar kennis- en uitwisselingsbijeenkomsten en ondersteunt thema- en regiogroepen. Deelnemers gaan het Netwerk in de komende jaren meer en meer gebruiken rond belangrijke thema's die al spelen of binnenkort op vrijwel de hele sector waterrecreatie afkomen:

- Duurzaamheid (lozingsbeperkingen, antifoulingregels, electrificatie)
- Veiligheid (Vaarbewijzen, brandveiligheid, communicatie)
- Vaarwegen (Onderhoud, Afsluitingen, Doorvaart windparken, Bestrijding waterplanten)
- Kosten vaarrecreatie, vaarbelasting, bootregistratie
- Regionale ontwikkelingen (Waterrecreatie binnen Gebiedsagenda's, Natura 2000, Omgevingswet)

Om terug te komen op het begin van dit artikel: het gaat niet alleen om ons plezier op, in, onder en aan het water. Er spelen voortdurend ontwikkelingen, die niet meteen bedreigingen hoeven te zijn, maar het wel kunnen worden. Als we niet goed opletten!

**BE
RICH
TEN**

Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

19

Wadvaarders internation

**BE
RICH
TEN**
Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

20

Wadvaarders bestuurder Pieter van Kuppenveld in gesprek met minister dhr. Lies van Niedersachsen (Minister für Umwelt) en staatssecretaris Rita Schwarzelür-Sutter (Parlamentarische Staatssekretärin Bundesministerium für Naturschutz).

Tevens zichtbaar van links naar rechts Peter Südbek (directeur Nationalparkverwaltung Niedersächsisches Wattenmeer), Jaap Verhulst (vertegenwoordiger Nederlandse regering/minister LNV Carola Schouten), Preben Friis-Hauge (voorzitter Wadden Sea Forum).
Bron: 'CWSS/ Rolf Müller'.

Om de internationale samenwerking vorm te geven hebben de wadvaarders in Nederland, Wadvaarders (NL), Duitsland, Soltwaters en Denemarken, Den de Vadehavets Bådklubber (DK) in 2016 de stichting "Trilateral Wadden Sea Sailing Association TWSSA" opgericht. Dat is een stichting volgens Nederlands recht (was destijds het gemakkelijkst) en elk van de oprichtende organisaties benoemt één bestuurslid (en een vervanger). We volgden daarmee het overleg van de drie landsregeringen die ook zo'n samenwerkingsverband hebben.

Trilateral Wadden Sea Sailing Association TWSSA

Trilateral Wadden Sea Sailing Association
for sustainable watersport on the Wadden Sea

Vadehavets Bådklubber, DK
www.vadehavetsbaadklubber.dk

Soltwaters e.V., D
www.soltwaters.de

Wadvaarders, NL
www.wadvaarders.nl

Kaartje van de TWSSA.

Dit beeld hebben we gekozen om te laten zien welk gebied TWSSA interesseert. Het gaat dus niet alleen om het water maar ook om de haventjes en andere culturele onderdelen omdat die voor ons wadvaarders interessant zijn.

BE RICH TEN

Najaar 2019

Jaargang 28 nr 106

21

Wat doen we daar en waarom, waar zitten we in, met wie werken we samen?

De voorzitter van onze stichting is het bestuurslid uit het land dat op dat moment de voorzitter is van de trilaterale regeringssamenwerking. Bij de oprichting was dat Nederland (tot 2018), nu is dat Duitsland (tot de volgende trilaterale regeringsconferentie in 2022). Het bestuur van onze stichting TWSSA bestaat nu uit de volgende personen: Iris Bornhold (Soltwaters, voorzitter), Anders Bjerrum (Vadehavets Bådklubber) en Pieter van Kuppenveld (Wadvaarders, met als vervanger Jaap Klanderman).

Waarom internationaal?

De Waddenzee houdt niet op bij de Nederlandse grens en Wadvaarders gaan ook naar Duitsland toe, al is het maar op doorvaart naar de Oostzee. We weten

al heel lang – langer dan de vereniging Wadvaarders bestaat – dat zaken in Duitsland anders geregeld zijn dan in Nederland. Het lijkt ons dan ook zinvol om samen te werken met watersporters in Duitsland. We kunnen van elkaar leren. En het versterkt de positie van de watersport als je kunt aantonen dat je niet alleen voor je eigen belang opkomt maar dat het breder ligt.

Vaak hebben overheden de neiging om bij hun werk alleen te kijken naar het gebied dat hun werkterrein is. Het gevolg is dat er regelingen bedacht worden voor het eigen werkgebied zonder te kijken of er relatie is met het verdere gebied. Door internationaal te werken kun je die kant ook onder de aandacht brengen. Daarnaast worden soms regelingen voor

iets bedacht waarvoor in andere (aangrenzende) regio's al een oplossing is (of niet nodig is gebleken). Het is dan voor iedereen – ook overheden – gemakkelijk als daarbij aangesloten kan worden: de overheden hoeven niets 'nieuws' uit te werken en de gebruikers worden niet met een lappendeken van verschillende regelingen opgezadeld.

Samenwerken werkt

We werken ook bilateraal samen, vooral met Soltwaters. Maar ook Anders Bjerrum weet ons te vinden. Anders Bjerrum is de drijvende kracht om het haventje van Sønderho op Fanø weer bruikbaar te krijgen. En daar is – na zo'n 15 jaar werk – een positieve beslissing over genomen. Ook de jachthaven

van Nordby lijdt aan verzanding. Toen Anders via ons hoorde van het spoelmeerplan voor Noordpolderzijk heeft hij de plannen daarvoor en die van het spoelmeer van Nessmersiel opgevraagd. Hij wil kijken of dat een oplossing kan zijn voor Nordby. Daarnaast reageren we samen op plannen zoals nu de herziening van de BefahrensVerordnung in Duitsland. Dit is een wet die de afsluitingen op het Duitse Wad regelt.

Dat de TWSSA werkt hebben we gemerkt bij die herziening. Er moest een hoorzitting komen. Soltwaters zou daar niet voor gevraagd worden. Maar nadat zij hebben aangegeven dat zij in de TWSSA samenwerken met ons en de Denen kregen ze wel toegang tot die hoorzitting omdat zij internationale contacten hebben. Door de samenwerking in de TWSSA is ook het idee ontstaan om een overzicht in één beeld te maken van de (voor watersport) afgesloten gebieden in de Waddenzee. Tevens is daarin opgenomen de planning voor nieuwe afsluitingen.

Wat is het Wadden Sea Forum?

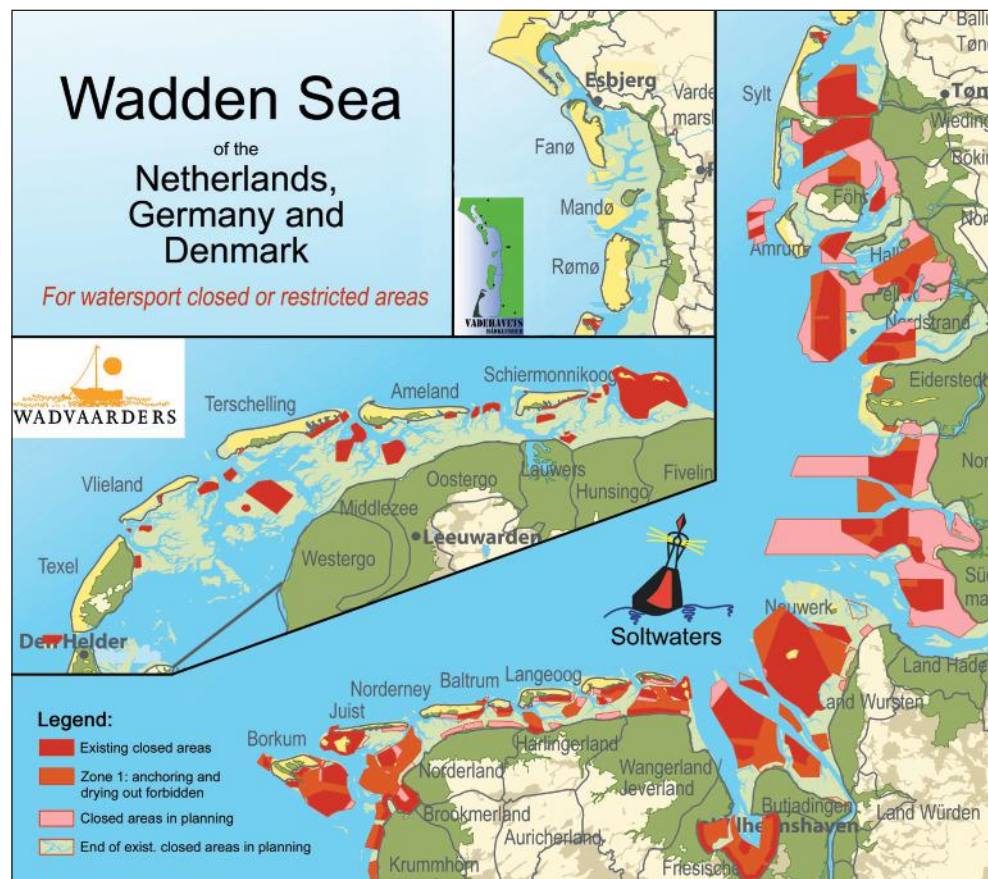
Het Wadden Sea Forum is in 2002 ingesteld als gevolg van een besluit genomen tijdens de 9e Trilaterale Regeeringsconferentie over de Waddenzee. Het is bedoeld als onafhankelijk platform waarin belanghebbenden (stakeholders) uit Denemarken, Duitsland en Nederland werken aan een duurzame ontwikkeling van de gehele waddenregio. Er zijn vertegenwoordigers vanuit allerlei sectoren die in de waddenregio leven en werken: havens, visserij, landbouw, recreatie en toerisme, cultuur, wetenschap en politiek. Verder nemen vertegenwoor-

digers van de regeringen deel aan de vergaderingen. Het is vooral bedoeld om ervaringen en ideeën uit te wisselen (voorkomen dat het wiel opnieuw uitgevonden wordt). Wij hebben ons ook aangemeld voor het Wadden Sea Forum en doen sinds 2016 mee. De meeste onderwerpen hebben slechts zijdelings met de watersport te maken maar je ziet wel aankomen welke ontwikkelingen er kunnen gaan komen. Daar kun je dan op tijd bij zijn. Verder is het een heel mooi platform om met diverse mensen of instanties in contact te komen, die nuttig voor ons kunnen zijn.

En we laten als watersport zien dat we betrokken willen zijn/worden bij de ontwikkelingen in het wad-
dengebied.

Verskillende benaderingen

Je ziet ook heel duidelijk de verschillen in benadering door de drie landen. Onlangs werd er een opmerking gemaakt dat je op bijvoorbeeld Rømø met auto's op het strand mag komen. De Deense regeringsvertegenwoordiger reageerde laconiek met: "We hebben in Denemarken 8.600 km kust, we maken ons niet zo druk over een paar auto's die op een paar kilometer strand komen."

Afsluitingenkaartje. Met in rood de huidige afsluitingen en in roze delen op de nominatie om te worden afgesloten.

Het Wadden Sea Forum komt twee keer per jaar bij elkaar, telkens in een andere plaats of regio die dan gastheer is. Zo hebben er bijeenkomsten in Varde en op Fanø plaats gevonden maar ook in Den Helder en in het voorjaar van 2019 in Groningen. Het Wadden Sea Forum is sinds 2011 een rechtspersoon, een vereniging volgens Duits recht (eingetragene Verein, e.V.). Dat was nodig omdat het Wadden Sea Forum van diverse (overheids-) instanties financiële ondersteuning krijgt om te kunnen werken, vooral voor het professionele secretariaat. Sinds eind 2018 heeft Pieter van Kuppenveld een zetel in het driemansbestuur van deze internationale vereniging. En als gevolg daarvan heeft Pieter sinds begin 2019 ook een zetel in het Steering Committee van het WSF. Je zou het Steering Committee de agenda-commissie kunnen noemen.

Wasser- und Schifffahrts Amt Emden

Jaarlijks is er een bijeenkomst in Emden op uitnodiging van het Wadden Sea Forum. Daar wordt informatie uitgewisseld met vertegenwoordigers uit de watersport. We horen daar wat de Duitse plannen zijn met bijvoorbeeld betonning of het bedieningsregime van de stuw

in de Ems. Ook kunnen we wensen doorgeven. Een voorbeeld daarvan is het in 2019 opnieuw betonnen van het Wagengat. Daardoor kun je het zeegat tussen Juist en Nordeney vermijden. Een ander effect is dat Nautin gemakkelijk in de verzendlijst is gekomen voor de betonning en de dieptegegevens van de Duitse wadden.

In het najaar wordt een bijeenkomst gehouden voor de Duitse watersportverenigingen aan de Eems en langs de Waddenzee (Reviertreffen Watt und Ems). Dat is vooral een bijeenkomst voor uitwisseling van informatie en om contacten te leggen.

Duitse vereniging van wadvaarders: Soltwaters

Dit is onze Duitse zustervereniging. Daar hebben we al contact mee vanaf de oprichting van de Wadvaarders. We bezoeken elkaars jaarvergadering en wij nemen deel in hun werkgroep over de BefahrensVerordnung Wattenmeer. Dat leverde zondag 1 september j.l. – na donderdag in Wilhelmshaven te zijn geweest – een retourtje Düsseldorf op. De ADAC was daar gastheer voor een bespreking met andere Duitse watersportorganisaties over die BefahrensVerordnung,

een soort wet waarin de afsluitingen van de Duitse wadden worden geregeld.

Wat we merken is dat Duitsland een federale staat is waarin de Bundesländer (voor ons Niedersachsen, Hamburg en Schleswig-Holstein) behoorlijk zelfstandig zijn, veel meer dan onze provincies. Die Länder werken ook veel minder samen. Weliswaar hebben ze samen besloten dat de Duitse Waddenzee door NationalParks beheerd wordt maar dat zijn weer zelfstandige bestuursorganen die onafhankelijk van elkaar werken. Daardoor wordt het moeilijker om een eensluidende regeling voor de hele (Duitse) Waddenzee te krijgen. Om iets geregeld te krijgen moet je zowel in Wilhelmshaven zijn als in Hamburg en in Husum, daar zitten de respectievelijke Nationalparkverwaltungen.

Tot slot: om de bijeenkomsten met onze Duitse en Deense vrienden voor te bereiden is er sinds de Wadvaardersdag 2019 een werkgroep Internationaal ingesteld. Die bestaat uit Jaap Klanderman, Pieter van Kuppenveld (voorzitter), Jan Röben en Herman Verhey.

**BE
RICH
TEN**

Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

23

Verwijzingen naar websites van de diverse organisaties

Duitse vereniging van Wadvaarders

www.soltwaters.de

Deense vereniging van Wadvaarders

www.vadehavetsbaadklubber.dk

Over de Deense waddenhaven in Sønderho

www.sonderhohavn.dk/homedeutsch

**Waddenzeeforum, ingesteld door de drie regeringen ten behoeve van
overleg met onder andere de recreatievaarders**

www.waddensea-forum.org

Onderwaterarcheologie v

**BE
RICH
TEN**
Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

24

Er zijn in de voorbije eeuwen heel wat schepen vergaan op de rede van Texel. De wind blies de schepen van hun ankers en uiteindelijk liepen ze op de talrijke ondiepten in het westelijke Waddengebied om kapot gebeukt te worden en te vergaan. Door het Marsdiep vaak te bevaren ervaart Paul Raasveld hoe lastig die rede van Texel was. En zo komen we bij de archeologie van het Westelijke waddengebied voor Wadvaarders.

Bulletalie

Sinds mijn nieuwe thuishaven in Den Helder ligt en het Marsdiep dus om de hoek, heb ik een nieuwe vriend: mijn bulletalie. Omdat mijn zeiljacht slechts 1500 kilo weegt, wil dit vaarwater nog wel eens anders denken over mijn koers. Zonder overleg wijzigt het de richting waarin het jachtje wordt weggezet. Mijn bulletalie is daarom mijn maatje geworden. Het grootzeil bak in plaats van een klapgijs is dan heel wat veiliger, hoewel ik ook die bakstand natuurlijk wil vermijden. Nu heet een bulletatie ook wel een loefstag, maar het mooiste synoniem vind ik een 'bras'. Een bras is een lijn om een dwarsgetuigd zeil te hanteren. En dwarsgetuigde schepen hadden veel brassen aan de ra's, in de lengteas van het schip zowel naar voren gericht als naar achteren. Een bulletatie is op onze schepen meestal in lengterichting naar voren gericht en houdt

het grootzeil in samenwerking met grootschoot en neerhouder dwars. Met westelijke winden onontbeerlijk bij het indraaien vanuit zee naar de rede van Texel.

Rede van Texel

Natuurlijk geven onze waterkaarten locaties van - recente - wrakken aan. Maar pas echt spectaculair zijn de wrakken-kaarten van de archeologen die samenwerken met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. En dan komen opeens vaarwaters langs die wij Wadvaarders goed kennen: het Scheurrak, de aanloop Molengat naar Marsdiep, de zuidelijke Doove Balg

Het Burgzandgebied. Foto Paul Raasveld.

voor Wadvaarders

**BE
RICH
TEN**
Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

25

en vooral het buiten de Texelstroom liggende Burgzand. Archeologische teams op het Burgzand hebben de laatste decennia namelijk veel in kaart gebracht, opgedoken en overgedragen aan museum Kaap Skil in Oudeschild. Bekijken we de vaarkaat dan zie je dat een schip dat vanaf de rede van Texel bij westelijke storm stuurloos en van de ankers geblazen is, uiteindelijk vastloopt in juist dat Burgzandgebied. En inderdaad, daar zijn al 19 archeologisch interessante wrakken geïdentificeerd en in kaart gebracht.

Rondje Burgzand

En dus voer ik met de bulletalie gezet een rondje Burgzand. Dat is het makkelijkst als je vanaf de Texelstroom 19a, de Bollen indraait en vanaf Bollen 1 een streek zuidelijker dan oost stuurt. Je houdt dan de oostkardinaal Scheurraak aan bakboord en verlegt je koers na passage daarvan in rechte lijn naar de Texelstroom 31. Het rondje tegen de klok in maak je dan af door langs de oneven boeien van de Texelstroom terug te varen (bulletalie los) tot waar je begon: bij de Texelstroom 19a. Met stroom mee kan je dit met 1 meter diepgang nog prima doen vanwege de drempel met een bultje bij de Bollen 1a.

Als liefhebber van ons nautisch erfgoed schrok ik door wat ik in het Burgzandgebied aantrof: een werkschip met een enorme kraan erop, schuiten met spudpalen en twee groot bemeten en afgeboeide mosselzaadvanginstallaties. Talrijke kotters van Yerseke en Bruinisse zijn er aangemeerd, een mosselfabriek op zee. Ik bekeek het bezorgd omdat een basiswet voor de archeo-

Puntenwolk van vondstmeldingen: in rood door sportduikers, in groen door Rijkswaterstaat en de zwarte punten staan voor het duikteam genomen posities.

logie zegt dat je op geen enkele manier zonder plan de grond gaat omwoelen! Want in de grond zit je onderzoeksobject, we noemen dat ook wel het bodemarchief.

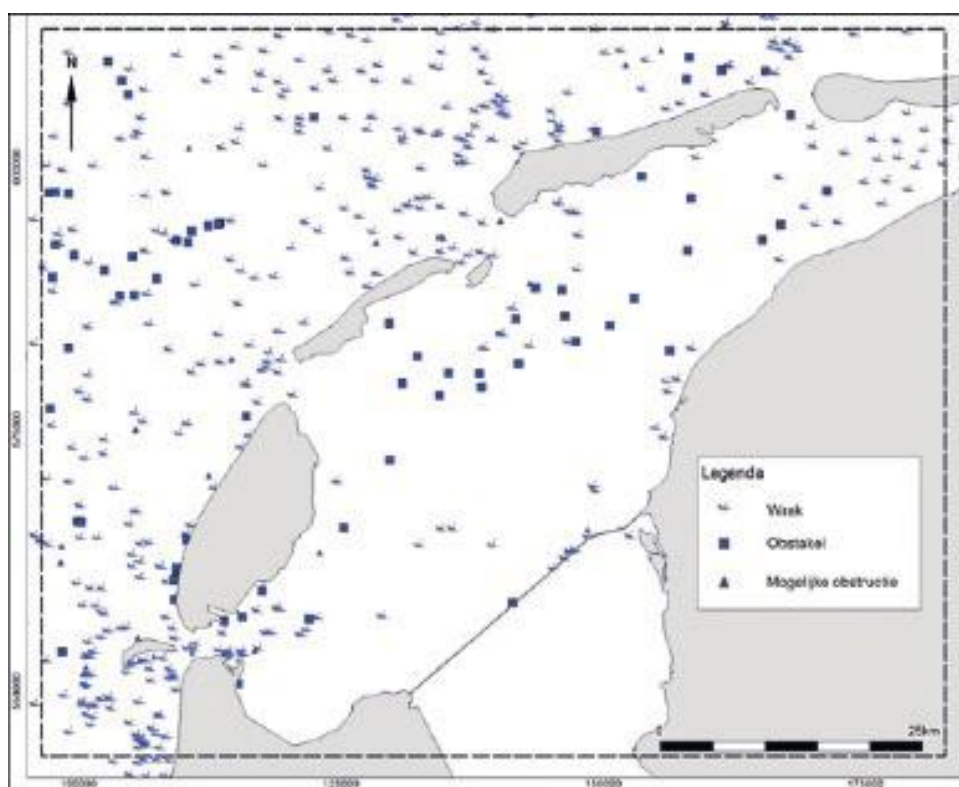
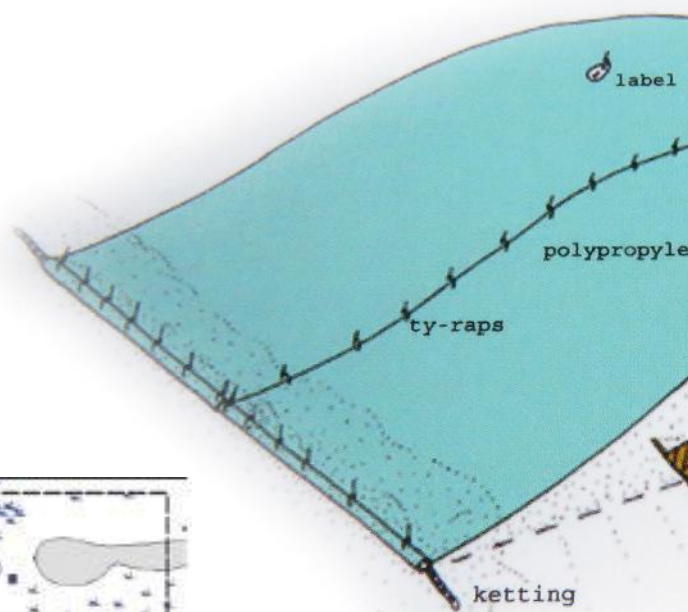
Doorgevaren ter hoogte van de Texelstroom 21 kon ik echter zien wat ik ook op de waterkaart kan lezen: het echt ondiepe deel van het Burgzand is onberoerd, de visbedrijvigheid ligt in dieper water eromheen. En zo omringen de mosselzaadin- stallaties als een hekwerk het strandingsgebied Burgzand. Het hele gebied is sinds 2013 rijksmonument en we kunnen het dan ook vinden op monumenten.nl onder nummer 532120. Natuurlijk kan je er als Wadvaarder komen maar dat doen we

niet. Je blijft sowieso weg bij gekarteerde wrakken. Je blijft er gewoon als Wadvader weg, het is terrein voor de archeologie.

De bodem van de Waddenzee

Op het kaartje zien we hoeveel wrakken juist in het Burgzandgebied liggen. De archeologische teams hebben deze wrakken genummerd en brengen zo systematisch in kaart wat er ligt, hoe het ligt en ook of het als onderzoeksobject veilig ligt.

Levensduur zeeschepen in de 17de eeuw

Onderzoeker Arent Vos gaat er vanuit dat de levensduur van grote schepen in de zeventiende eeuw tussen de 15 en 25 jaar was. Dan werden ze gesloopt. Zo komt hij in een studie tot de conclusie dat van een gegeven populatie schepen 63,9% werd afgedankt (inclusief ondergang) voor hun 15de leeftijdsjaar. 96% trof dat lot bij een maximale leeftijd van 24 jaar. En wat betreft de vergane schepen uit deze vloot: heel wat vergane schepen op het Burgzand kregen bezoek van jutters.

Wij weten als geen ander dat de bodem van het Wad telkens verandert. En dat geldt ook voor het Burgzandgebied. Door sedimentatie kan een wrak onder een dikker pakketje zand terecht komen. Dat is heel wat beter dan vrijspoeling, want als het pakketje zand waaronder een wrak ligt, wegspoelt, kan het eeuwenoude hout met zuurstof uit het water in aanraking komen en wordt dan weggegeten door de paalworm.

De onderzoekers hebben tegen dat vrijspoelen een methode ontwikkeld: het afdekken van wrakplekken met een soort steigergaas dat zandkorreltje vasthoudt. Verder blijkt telkens weer dat wrakken uiteen zijn gevallen in onderdelen zodat je eigenlijke archeologische object niet op een plek ligt maar verspreid over een heel veld. Met sonartechnieken kan zo'n wrakveld in kaart worden gebracht.

Dat heeft gevolgen voor wat archeologen er nu nog kunnen aantreffen.

Palmhoutwrak

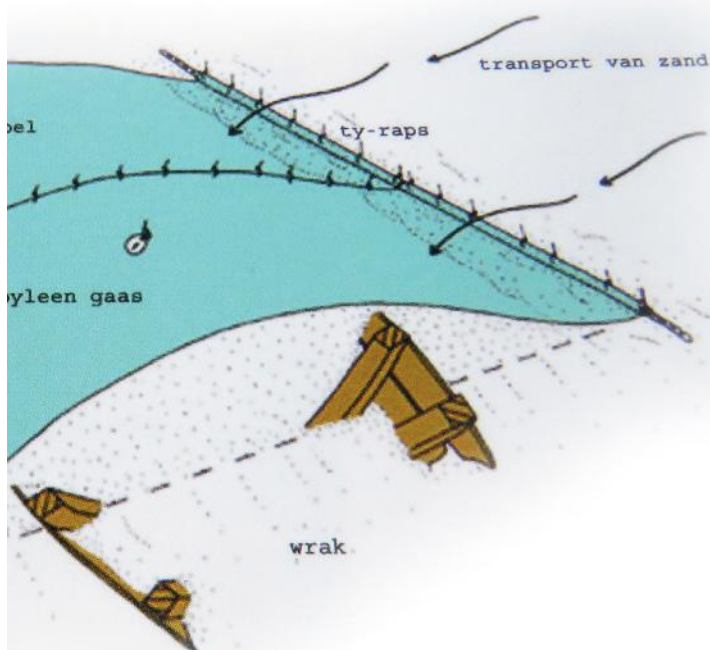
Een van die wrakken in het Burgzandgebied (BZN19) heeft onlangs veel publiciteit gekregen omdat het een erg goed bewaarde vroeg zeventiende eeuwse jurk in zijn ruim had liggen. Was het de jurk van een Engelse gravin? De provincie Noord-Holland publiceerde een prachtige uitgave over dit zogeheten Palmhoutwrak onder de titel "Wereldvondsten uit een Hollands schip". En wat de Wadvaders betreft: een zeventiende eeuwse jurk ontdekken is wel weer wat anders dan kokkeltjes rapen of wat oestertjes kraken... Als vrijwilliger in het Noord-Hollands Archeologisch Centrum heb ik deze jurk mogen bekijken en ik moet beamen: een fantastische vondst. De eerder genoemde Arent Vos van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (onderdeel van het ministerie van Onderwijs) heeft hierover met anderen veel gepubliceerd. Het boek geeft een fascinerend beeld van onderwaterarcheologie.

**BE
RICH
TEN**
Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

26

Wadvaarders en onderwaterarcheologie

Wadvaarders varen door het Molengat bij het Marsdiep en wij kennen het Scheurrak allemaal. Iedereen vaart wel eens door de Texelstroom langs het Burgzand. Maar geen van ons gaat daar ankeren of zelfs droogvallen. Integendeel, wij mijden wrakkenboeien. Het zijn dan ook foute plekjes: deining of zeegang, gevaarlijk open of omringd door onbetond water met visactiviteiten. En zo kom je tot de vaststelling: onderwaterarcheologie levert fascinerende inzichten op over de waddenbodem voor ons Wadvaarders. Daar hebben wij iets mee. Onderwaterarcheologie kan onze beleving van het Wad verrijken. En de bulletatie op ons schip herinnert ons daar aan.

Terwijl wij door het Scheurrak of Doove Balg varen, passeer je misschien wel een archeologisch gebied waar de resten van een 17de eeuws schip rusten. Passeer je in de Texelstroom de groene 31 en kijk je naar het zuiden dan weet zeker dat daar een kerkhof aan 17de eeuwse schepen ligt. Denk daar maar aan bij het zetten van je eigen bras in het zeegat. Wadvaren en onderwaterarcheologie: het gaat heel goed samen.

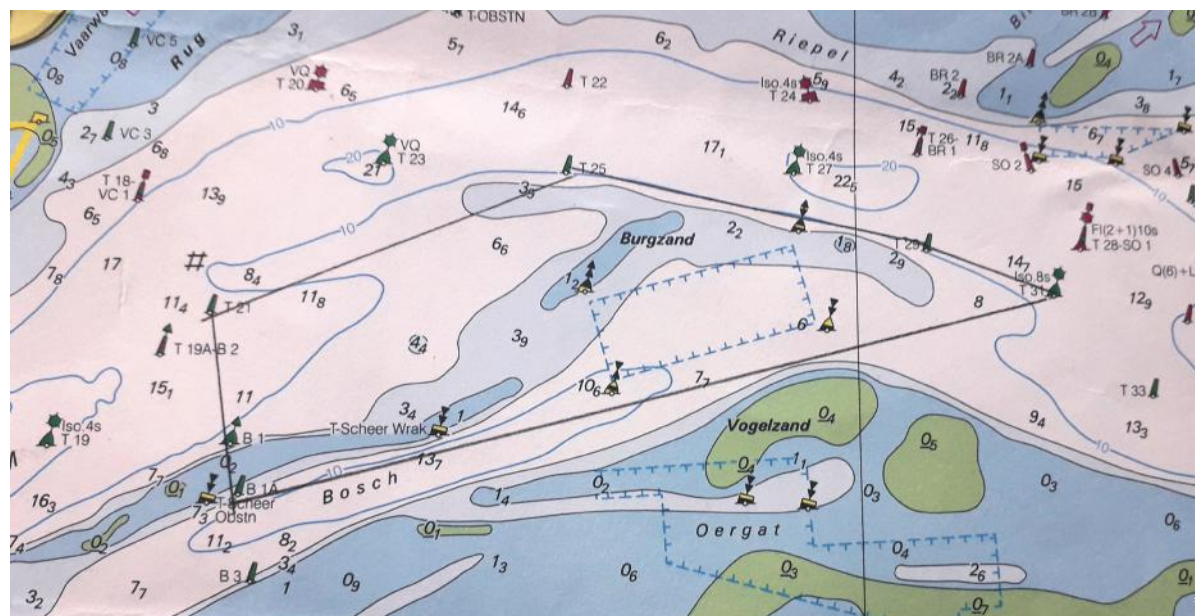
Met dank aan Arent Vos, momenteel werkzaam als onderzoeker maritieme archeologie gedetacheerd door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed bij het Erfgoedpark Batavialand, Lelystad. Veel dank ook aan Rob van Eerden (provincie Noord-Holland) en de beheerders van het Archeologisch Centrum Noord-Holland.

Winterse leestips:

- Arent Vos, Onderwaterarcheologie op de Rede van Texel, Nederlandse archeologische rapporten nr 41, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort 2012
- Martijn Manders, De gelaagde geschiedenis van de Westelijke Waddenzee, Historisch Geo-Morfologische Kaartenset van de Waddenzee, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort 2014
- J.C. Pilaar, Handleiding tot de kennis van het tuig, Amsterdam 1858
- Arent Vos, Wereldvondsten uit een Hollands schip. Basisrapport Palmhoutwrak, Provincie Noord-Holland, 2019

*Ik heb een nieuwe vriend:
mijn bulletatie.*

De gezeilde route.

**BE
RICH
TEN**

Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

27

**BE
RICH
TEN**
Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

28

Wanderer 40

Droogvallend
Zeegaand

NAZ-Schepen Harlingen

www.nazeeuw.nl
info@nazeeuw.nl
0517 430177
0654 318163

JACHTHAVEN

**Marina
Den Oever**

DE TOEGANGSPOORT NAAR DE WADDENZEE, IJSSELMEER EN DE NOORDZEE

Jachthaven Marina Den Oever BV is een gezellige, beschutte haven direct gelegen aan het IJsselmeer, de Waddenzee en de Noordzee. Een ideale uitvalsbasis voor een weekend of een vakantie met de boot op zoet of zout water. Geïnteresseerd in een ligplaats? Neem contact op voor een interessant aanbod!

OOK VOOR SERVICE, ONDERHOUD EN WINTERSTALLING

voor meer informatie:
www.marinadenoever.nl

LIGGEN OP ZOET, DIRECT AAN HET WAD!

Wadvaarderswinkel

BE
RICH
TEN

1ste Jaar
2017

Jaargang 28 nr 106

Wadvaardersvlag

De echte Wadvaarder vaart met de Wadvaardersvlag in top.

Nieuwe leden krijgen hun eerste (kleine) vlag gratis.

De vlag is er in twee maten:

Grote vlag (70 x 50 cm) inclusief verzendkosten: € 15,00

Kleine vlag (45 x 35 cm) inclusief verzendkosten: € 12,50

Bij verkoop tijdens vergaderingen e.d. worden de verzendkosten à € 2,50 niet berekend.

Bestellen van een vlag is eenvoudig: maak het juiste bedrag over op IBAN NL74INGB00039913 05 (voor buitenland: BIC = INGBNL2A) t.n.v. Wadvaarders te Groningen onder vermelding van de gewenste vlag. Vergeet deze vermelding niet!

NB. Om de afhandelingskosten enigszins beperkt te houden, wordt niet elke bestelling direct verstuurd. De bestellingen worden verzameld en eens per maand uitgevoerd. Dus even geduld gaarne, na een bestelling.

T-shirts en polo's met Wadvaarderslogo

Deze producten van uitstekende kwaliteit zijn online te bestellen bij Spreadshirt via www.wadvaarders.nl

Bijvoorbeeld zo'n fraai Premium T-shirt met korte of lange mouwen, of een poloshirt, een Hoodie of zelfs een Baby body (leuk om cadeau te geven!), te veel om op te noemen. Allemaal bedrukt met het Wadvaarderslogo. Bestel eenvoudig online!

Bedrukking in geel

Premium T-shirt 15,99

Apparel T-shirt 18,99

Baby body 14,99

Vrouwen T-shirt 15,99

Hoodie 26,99

Prijs inclusief bedrukking, exclusief verzendkosten.

Vereniging Wadvaarders staat voor vrij en verantwoord varen op de Waddenzee, goed zeemanschap, met respect voor de Erecode, in evenwicht met de natuur en zonder onnodige beperkingen.

Vereniging voor vrij en verantwoord varen op de Wadden. Opgericht: februari 1990.

**BE
RICHT
TEN**
Najaar
2019

Jaargang 28 nr 106

30

BESTUUR VERENIGING WADVAARDERS

Rob Leemans, voorzitter
Robbert van der Eijk, secretaris
IJsbrand Dijkstra, penningmeester
Pieter van Kuppenveld, lid
Jan Röben, lid
Kor Wijngaarden, lid
e-mail: bestuur@wadvaarders.nl
of postbusadres secretariaat.

SECRETARIAAT EN LEDENADMINISTRATIE

Vereniging Wadvaarders
Postbus 6139, 9702 HC Groningen.

Adreswijzigingen of vragen over de contributie kunt u doorgeven via onze website www.wadvaarders.nl/contact of per post naar bovenstaande postbus.

CONTRIBUTIE

Minimaal € 28,- per jaar bij automatische overschrijving; bij handmatige overschrijven minimaal € 33,- per jaar.
IBAN: NL74INGB0003991305 ten name van Wadvaarders te Groningen.

INTERNET

Website: www.wadvaarders.nl
E-mail: info@wadvaarders.nl

Het Wad in herfstkleuren.

Foto Theo Kampa

COLOFON

Berichten is een uitgave van en voor leden van de Vereniging Wadvaarders en verschijnt tweemaal per jaar (voor- en najaar) in een oplage van 2000 exemplaren.

REDACTIE

Paul Raasveld (redactiesecretaris), Jan Röben, Robbert van der Eijk, Wim Blankenstijn, Nienke Nijp en Elisabeth Spits.

E-mail: berichten@wadvaarders.nl
of Postbus 6139, 9702 HC Groningen.

VORMGEVING

Wiep.frl bureau voor grafische vormgeving, Heerenveen.

Aan de inhoud of het ontvangen van Berichten kunnen geen rechten worden ontleend. Overname van foto's en teksten - ook na publicatie op de website van de Wadvaarders - is alleen toegestaan met bronvermelding en met toestemming van de fotograaf of auteur. Nautische kaarten zijn nadrukkelijk niet bestemd voor navigatiedoeleinden.

Erecode voor Wadvaarders

De Vereniging Wadvaarders maakt zich sterk voor 'vrije én verantwoorde recreatievaart op de Wadden: met goed zeemanschap, respect voor de Erecode, in evenwicht met de natuur en zonder onnodige beperkingen'.

Hieronder de Erecode, zoals die met alle belangrijke 'stakeholders' op het Wad is overeengekomen:

Vogels

- Vaar en anker niet te dicht langs hoogwatervluchtplaatsen.
- Ga pas van boord als vogels die op de waterlijn foerageren zijn verdwenen.
- Loop niet naar groepen vogels toe en blijf dicht bij elkaar.
- Houd extra afstand tot grotere vogels, zoals wulp en lepelaar, tot broedende vogels en vogels met jongen.
- Zorg bij opkomend water weer op tijd aan boord te zijn, zonder de vogels te verstoren.
- Weet dat als de eerste vogels opvliegen, u te dichtbij komt.

Zeehonden

- Vaar niet te dicht langs oevers waar zeehonden rusten.
- Niet varen, ankeren of droogvallen in de buurt van rustende zeehonden.
- Loop er zeker nooit naar toe.
- Weet dat zodra een zeehond zijn kop opsteekt, u te dicht bij de groep komt.

Wat vanzelf spreekt

- Vaar zonder hoge hekgolven.
- Vaar niet sneller dan de wettelijk toegestane snelheid van 20 km per uur (snel-varen is alleen toegestaan in de betonde geulen tussen zee en havens en in de veerbootroutes).
- Gooi geen afval overboord.
- Vermijd harde muziek, luide radio of marifoon.
- Gebruik geen onnodige felle verlichting.
- Houd uw hond aangeliind.
- Werk niet aan het schip met verf, olie, diesel, oplosmiddelen.
- Ga niet vliegeren. Wadvogels denken dat een vlieger een roofvogel is.
- Probeer niet met motorgeweld los te komen.

Als u zich aan de Erecode houdt:

- Kunnen vogels voldoende eten en rusten om gezond te blijven, voldoende jongen te krijgen en groot te brengen en voldoende vetreserves op te doen voor de lange trekreizen;
- Kunnen zeehonden voldoende rusten om gezond te blijven, te verharen en hun jongen groot te brengen;
- Kunt u blijven genieten van al die rijke en unieke natuur in deze laatste wildernis van Nederland, het Werelderfgoed Waddenzee!

WADVAAARDERS

Familielid mevrouw Haes:

“Hoogste tijd ...!”

Mevrouw Haes zeilt deze zomer op de Finse meren. De redactie vroeg daarom haar welgemoede jonge neef om het deze keer over te nemen

De Haas brandt op den Jager los,
De Jager tijgt aan 't vlugten;
o Jager! op het huzepad
Is veel gevaar te duchten.

Wat was er toch aan de hand? Mevrouw Haes voelde zich de laatste tijd wat ongedurig. Lekker scharrelen op het Wad met de kleinkinders is prachtig natuurlijk, maar er moest toch meer zijn. Wat was er over van haar soms wat dwarse kijk? Op het leven en op het leven op het Wad in 't bijzonder. Het roer moet om, dacht ze. Ze pakte een nieuw blok houtvrij papier en een verse kroontjespen uit het zeehondenleren etui van haar overgrootvader, dat ze al die jaren heimelijk bewaard had.

Om een goed idee te krijgen van wat er op het Wad speelde, kon ze misschien het beste beginnen met de waarnemingen van de wad-monitoren in de laatste paar jaar. Dat zijn tenslotte wetenschappers en wat is er beter dan een onbevangen, objectieve kijk op de haar zo dierbare Waddenzee. Ze ging er eens goed voor zitten.

Het was een hele klus, maar Mevrouw Haes was blij toen ze ontdekte dat er op het Nederlandse Wad steeds meer vogels en zeehonden bijkwamen. Ook de bootjes gedroegen zich meestal goed. Nou ja, er voer er wel eens een

te hard, of op een plek waar dat niet mocht, maar veel om het lijf had dat allemaal niet. Eigenlijk hadden de dieren nog de meeste last van jagers, fietsers en andere vogels, zeiden de onderzoekers. En van vogeltellers. Dat vond Mevrouw Haes dan wel weer heel eerlijk.

Soms moest Mevrouw Haes ook een beetje lachen. Mosselbanken op de kaart aantekenen, dat leek haar wel wat. Ze hield heel veel van mosselen. En bewust of onbewust droogvallende mensen vond ze ook heel leuk.

Mooi, nu weten we wat de vogels en de zeehonden doen en we weten waar de boten zijn, maar wat als de mensen op die boten er vanaf klimmen en samen met hun loslopende honden alsnog de boel verschrikkelijk verstoren. Tsja, dat weten we niet. Hoogste tijd dus voor nog veel meer onderzoek. Nu snapte Mevrouw Haes ook wel dat onderzoekers ook centjes moeten verdienen, maar klaar is toch ook gewoon een keer klaar.

Met een beetje droevige glimlach dacht Mevrouw Haes aan haar kleinkinderen. Ze zuchtte ...

G. Haes, 'De Wilde Walvis'

WADVAAARDERS